

11. Пилявець Р.І. Друга світова війна: історична пам'ять і необхідність деміфологізації / Ростислав Іванович Пилявець // Державотворчі та цивілізаційні здобутки українського народу. Національна та історична пам'ять. Зб. наук. праць. – Випуск 1. — К. : СтилоС, 2011. – С. 194 – 206.

12. Національна бібліотека України імені В. Вернадського. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hrushevsky.nbuv.gov.ua> – 16 листопада 2016 р.

Леся Біловус
м. Тернопіль

РОЛЬ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ УКРАЇНЦІВ США У ЗБЕРЕЖЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Будь-яка нація не може існувати без друкованого слова, це один із проявів самостійності народу, що через кореспондентів презентує щоденне життя нашої громади, фіксує його у матеріальній формі, яку не може замінити ні телебачення, ні електронна пошта. А все для того, щоб кожний етап історичного розвитку народу не залишився непоміченим. Українці у США, поряд із заснуванням своїх освітніх, громадських закладів та організацій, церков, не забули створити свою вільну україномовну пресу, що одразу ж стала виразником національних культурних, освітніх, політичних та громадських поглядів – всього того, чого наш народ власне в самій Україні так довго був позбавлений. Однак періодичні видання українців діаспори за історично невеликий період реалізували значно важливішу функцію, ніж просто збереження українства і забезпечення його тривкого майбутнього в США. Мова про те, що коли на американську землю прибули наші іммігранти, вони були позбавлені своєї національності, називаючи себе мадярами, поляками, росіянами, у кращому випадку – руськими. Проте завдяки українському слову, уособленому в нашій пресі, вдалося здійснити величезну інформаційну, освітню, загальнокультурну працю, щоб таку неоднорідну етнографічну масу перетворити на живу національну свідомість.

Тому метою нашого дослідження є спроба простежити роль періодики української діаспори США у збереженні та формуванні національної ідентичності. Питання періодичних видань американських українців порушувалися у працях О. Гриценко, Н. Мерфі, А. Онковича, Ю. Тернопільського, О. Кривошеєвої та ін., однак у даному контексті вони не розглядалися.

Діаспорна періодика первісно зазвичай формувалася як друкований орган однієї з освітніх, громадських чи політичних організацій. Скориставшись із можливостей американської свободи слова та демократії, україномовні видання намагалися вивести нашу громаду в США на міжнародний культурний, релігійний простір, дати віру в свої сили, самоповагу.

Починаючи від середини 90-х років минулого століття у періодичних виданнях з'являються публікації, присвячені занедбанню україномовної періодики за кордоном. Причини цього явища різні: фінансовий тягар для неприбуткових діаспорних організацій, підвищення цін на передплату, зменшення кількості передплатників (молодше покоління щораз менше знає

українську мову), а також те, що друкована преса у всьому світі починає поступатися місцем телебаченню й електронним засобам масової інформації. Певні видання існують сьогодні тільки в Інтернеті. Унаслідок цього деякі україномовні газети та журнали в діаспорі були змушені зменшувати кількість номерів, щоденники ставали тижневиками, кварталниками, а то й зовсім припиняли свою роботу [6]. До останніх, зокрема, належить **тижневик «Америка»** – офіційний часопис Союзу українців-католиків «Провидіння», який головними зборами управи було вирішено закрити у травні 2013 року. Ця газета впродовж ста років була шанованим виданням, що не тільки висвітлювало релігійні та національні основи буття української діаспори в США, основні події Української католицької церкви, а й інформувало про життя у радянській тоді Україні, вітало проголошення незалежності останньої. Водночас у газеті «Свобода», де вміщено інформацію про припинення видання часопису «Америка», лунають заклики ставати передплатниками однойменного тижневика УНС [7].

Подібна доля й у цілому ряду інших україномовних видань: «Нові дні», «Народна воля», «Українські вісті» тощо.

Однак є і винятки. Від травня 1996 року в одному з найбільших міст США, Чикаго, де, крім того, знаходиться найчисельніша українська громада в Америці, почала виходити українська незалежна **газета «Час і Події»**. Майже кожна етнічна меншина має свою газету, лише українці, розбудувавши церкви, школи, спортивні заклади, банки, крамниці, вже десять років існували без свого друкованого органу. Доктор Юлія Мовчан на сторінках «Свободи» аналізує кілька перших номерів «Час і Події», відзначаючи різноманітність і цікавість статей, зосередженість на історії та сучасності життя української діаспори в Чикаго та інших містах і штатах США, а також в самій Україні. Про популярність нового видання свідчить низка публікацій, присвячених його 200-му номеру, а також відзначення у 2011 р. 15-річчя тижневика, про що свідчать друковані матеріали з приводу цієї події. Від першого головного редактора та пізніших видавців, які є авторами статей, простежуємо нелегку історію становлення україномовної періодики на теренах Америки. Дописувачі змалювали детальну картину сміливого задуму започаткування нового видання тоді, коли більшість за браком фінансування та зменшення читачів закривалися. Перед нами постає історія назви, тематика статей, підготовка власних активних дописувачів та репортерів через школу журналістської майстерності при редакції, виховання молодого покоління поетів шляхом творчих вечорів та створення поетичного клубу тощо. Наполеглива праця щодо створення своєї національної газети не була даремною: часопис став двотижневиком, а пізніше – тижневиком [3].

Проте, мабуть, найбільше друкованого матеріалу знаходимо щодо функціонування друкованих органів Українського народного союзу («Свобода», «Веселка», «Альманах УНС», «Український тижневик»), які теж пройшли нелегкий шлях становлення та утвердження права на існування дотепер. Наприклад, на початку 90-х років минулого століття «Свобода» помістила ряд статей на підтримку **дитячого журналу «Веселка»**, друкуючи листи вдячних читачів, закликаючи передплачувати його, залучати нових передплатників, оскільки тоді це був один серед небагатьох якісних

україномовних видань для дітей, що його отримували в Україні, а для діаспорян він був цінним дидактичним матеріалом, колонками з «Букварика», за допомогою яких можна було навчити вдома дітей читати і писати українською. Однак із постанням незалежної України, коли архіви «Веселки» та нові номери масово пересилалися туди, в самій Америці, серед діаспорних читачів почався зворотний процес: кількість передплатників почала різко зменшуватись. Тож серед громадських діячів, представників української освіти почали лунаати голоси (рубрика «3 листів до редакції»), звернені до УНС з проханням зупинити ганебний показник такого духовного зубожіння: незважаючи на великі витрати на «Веселку», її закриття спричинить через кілька років відсутність читачів у «Свободи» й «Українського тижневика», бо прийдедне покоління не буде навчене читати україномовну періодику, не відчуватиме у ній потреби. Така активна громадська позиція численних читачів, їх небайдужість виявилися продуктивними, і вже понад 60 років «Веселка» продовжує виховувати нові покоління українців у діаспорі [4].

Незважаючи на те, що українське друковане слово як невід'ємна частина культурного життя нашої громади в США мало талановитих та послідовних творців, з часом постало питання: як не втратити прийдешні покоління українців, які вже народжені в Америці і чи можна їх виховати в дусі любові до двох батьківщин – історичної та теперішньої? Це змусило провідників Українського народного союзу визнати питання двомовності важливим, інакше українську англомовну молодь не залучити до активного громадського життя української діаспори та допомоги тоді ще поневоленій Україні. Для вирішення такого завдання цим органом у 30-х роках минулого століття було засновано **українську англомовну газету «Український тижневик» («Ukrainian Weekly»)**, що дало можливість також багатьом американцям отримувати достовірні відомості про українців та Україну, її історію та культуру. Натомість високопрофесійний рівень цього періодичного видання презентував англомовним читачам позицію українців щодо певних подій у світі, США, Україні, їх світогляд, від самого початку систематично охопивши найважливіше коло питань, що стосувалися життя українських громад у США та Канаді, діяльності освітніх, наукових, політичних і громадських організацій. Тижневик об'єднав довкола себе першорядних авторів, що дало можливість реалізовувати різні творчі проекти, акції, урізноманітнити тематику (ініціювання громадських протестів проти Голодомору, збір коштів на пам'ятник Т. Шевченку у Вашингтоні, висвітлення різних проявів дисидентства в Україні, докладне ознайомлення американців із відновленням її державності в 1991 р.). До того ж щороку виходить окреме видання цієї газети, що безкоштовно надсилається передплатникам, присвячене стипендіатам УНС. Метою такої акції є познайомити читачів із молодими людьми, які завдяки своїм академічним успіхам та активним громадським діям відзначаються Стипедійною комісією.

Від часу заснування «Українського тижневика» вийшло вже понад чотири тисячі його номерів (сьогодні вони є швидкодоступні, бо існують в електронній формі), що дають безцінну інформацію про американську Україну та трагічні і радісні події в материковій Україні. В 2013 році газета

святкувала своє 80-річчя, отримавши нагороди від окремих українсько-американських організацій. Припускаємо, що причиною такого довголіття й успіху в умовах чужої держави є послідовність у дотриманні вищезгаданої ідеї «двох батьківщин», яку видавці сьогодні вважають вже випробуваною часом [1].

Проте не буде перебільшенням теза про те, що найбільшою повагою і, відповідно, найбільшою кількістю публікацій відзначається головний друкований орган Українського народного союзу – газета «Свобода» – найстарша україномовна газета у світі, якій у 2013 р. виповнилося 120 років. Хоча це той рідкісний випадок, коли редакція цього періодичного видання утворила осередок, на основі якого через півроку прогресивні члени української громади утворили одну з найбільших позаконфесійних і позапартійних організацій нашої діаспори. Завдяки їх злагодженій діяльності (УНС представляв інтереси своїх багатисячних членів, а «Свобода» забезпечувала щоденний творчий зв'язок між ним і громадою) вдалося створити і розширити етнічний простір української присутності за океаном. Публікації, що були присвячені ювілею «Свободи», відкривають перед сучасниками історію злетів і падінь, випробувань, що їх переживала ця газета. У кількох номерах з'являється рубрика «З хрестоматії «Свободи»», де наведено зразки текстів з різних років, простежено історію авторства публікацій, презентовано веб-сайт, де розміщено архів газети і ще кількох споріднених видань, пояснено навігацію [5].

Про досягнення «Свободи» можна сказати немало. На її шпальтах були ініційовані, пропаговані та практично здійснені загально громадські проекти, оскільки всі важливі питання порушувалися і розв'язувалися через цю газету (створення самого УНС, будівництво перших українських церков, шкіл, організація всеамериканського збору коштів для Галичини, що була знищена під час Першої світової війни, висвітлення причин і обставин Голодомору, оприлюднення жахливих фактів радянського режиму, акції на допомогу українцям, які перебували у таборах для тимчасово переміщених осіб у повоєнній Європі, а також дисидентам і церкві, відкриття пам'ятника Т. Шевченку у Вашингтоні, допомога Українському музею, заснування кафедри українознавства в Гарвардському університеті, були розповіді про життя інших громад в США, оголошення про приїзд цікавих особистостей, події перебудови, розпад СРСР, проголошення та відновлення суверенітету України тощо). Метою публікацій було не просто інформування, а організація громади на ґрунті загальнонаціональних цілей, спрямовування її на вирішення завдань громадського та особистого розвитку. Однак вважаємо, що все ж таки найважливішим досягненням «Свободи» стало щоденне спілкування із українством за кордоном, вплив на його світогляд і світорозуміння поза межами рідної країни: «... в кожному окремо взятому числі газети, в кожному окремо взятому її тексті пульсує глибока і щира думка й гаряче почуття відповідальності за все українське життя в Америці, за всі його ділянки і завдання, за тривкий і непорушний духовний зв'язок між поколіннями американських українців і, звичайно ж, – за кращу долю дорогої кожному нашому серцю України» [8].

«Свобода» у своєму розвитку, як і багато інших друкованих органів, також не уникнула моментів, коли на її видання бракувало коштів. Однак активні громадські діячі, і в УНС зокрема, розуміли, що з її закриттям може припинитися активне життя всієї американської діаспори в США, а також рух за самостійність та духовний розвиток в Україні. По суті, йшлося про долю української громади за океаном (і це тоді, коли в Нью-Йорку відомий щоденник «Дейлі Ньюз» розширив свою мовну презентацію в інформаційному просторі, щоб привабити якомога більше читачів різномовної американської країни). Це спонукало до того, що з 1921 р. «Свобода» стала щоденником. У 1995 р. до всіх передплатників газети надійшов опитувальник щодо того, чи продовжувати зберігати такий період її виходу. В інформаційному просторі одразу прозвучали заклики щодо збереження саме щоденника, аргументувалися причини цього. Українці за океаном зуміли не тільки зберегти себе, шануючи і зберігаючи вірність своєму національному, вони прийняли також традиції американської землі, прийняли творчо, розвиваючи і збагачуючи їх, а тому до «Свободи» мають повернутися молодші покоління, англomовні, величезний інтелектуальний пласт професіоналів, що через газету міг би переливати в Україну вартісні знання західного англomовного світу. У розділі «3 листів до редакції» публікувалися листи численних прихильників. Унаслідок опрацьованих опитувальників був надрукований звіт спеціального комітету УНС, в якому йшлося про те, що на вимогу читачів «Свобода» залишається щоденником. Так тривало до 1998 р., коли незалежна Україна мала вже свою пресу, а четверта хвиля української еміграції в Америці заснувала ряд нових видань. Однак і після цього «Свобода» залишилася не просто популярним інформаційним засобом, а й символом нашої національної єдності [2].

Як бачимо, український світ в США починався саме з рідного слова, що дав можливість втримати солідарність цього світу, зберегти українське в Америці так, що сьогодні ми ідентифікуємо його як своє, навіть здалеку, – за мовою, вірою, культурою, національним світорозумінням.

Джерела та література

1. Вийшло окреме видання «Українського тижневика» // Свобода. – 1995. – Ч. 27. – С. 1; 80 років «The Ukrainian Weekly» – гідний творчий шлях // Свобода. – 2013. – № 40. – С. 6; «Український тижневик» збирає заслужені нагороди // Свобода. – 1995. – Ч. 12. – С. 1.

2. Винник І., Сохан В. Звіт із перевірки записників «Свободи» / Іван Винник, Володимир Сохан // Свобода. – 1995. – Ч. 121. – С. 1; Волею читачів «Свобода» залишається щоденником / Екзекутивний комітет УНС // Свобода. – 1995. – Ч. 121. – С. 1; «Дух, що тіло рве до бою...» // Свобода. – 1995. – Ч. 107. – С. 2; Малаховський Ю. Непростимий гріх / Юрій Малаховський // Свобода. – 1995. – Ч. 107. – С. 2; Мудра О. Де наш патріотизм до «Свободи»? / Олександра Мудра // Свобода. – 1995. – Ч. 107. – С. 2; Навроцька Х. «Свободу» врятують читачі / Христя Навроцька // Свобода. – 1995. – Ч. 107. – С. 2; Руденко Р. Збережімо щоденник / Раїса Руденко // Свобода. – 1995. – Ч. 113. – С. 2; Смалько Е. Преса – це життя народу / Емілія Смалько // Свобода. – 1995. – Ч. 106. – С. 2; Фур І. Я – за щоденник! / Іван Фур // Свобода. – 1995.

– Ч. 107. – С. 2; Чи тільки доля «Свободи» в наших руках? // Свобода. – 1995.
– Ч. 105. – С. 2.

3. Гороховський А. Є 200-те, буде 2000-не число газети / Анатолій Гороховський // Час і Події. – 2004. – № 200. – 20 лютого; Кухар Л. Тижневикові виповнилося 15! / Лариса Кухар // Час і Події. – 2011. – № 18. – 05 травня; Мовчан Ю. В Чикаго почала виходити українська газета / д-р Юлія Мовчан // Свобода. – 1996. – Ч. 166. – С. 2-3; Разумова С. Як ми робимо газету... / Софія Разумова // Час і Події. – 2011. – № 18. – 05 травня.

4. Єрмоленко В. А «Веселки» таки шкода... Дуже шкода / Валентина Єрмоленко // Свобода. – 1995. – Ч. 154. – С. 2; «Не дайте загаснути «Веселці»» / Антоніна Горохович, Олександра Ковалик, Леся Храплива-Щур, Галина Юник, Петро Цехош, Оксана Бошко, Христина Базилевич, Віктор Павленко, Ірина Гошовська, Олександра Ю. Копач, Зіна Маєвська, Валентина Родак, Леся Шанта, Емілія Боднарчук, Аріядна Стебельська, Степанія Федчук, Параскева Кумпан // Свобода. – 1995. – Ч. 127. – С. 2, 4; Часто Л. Жертвенні українці підтримують «Веселку» / Любов Часто // Свобода. – 1993. – Ч. 21. – С. 2-3.

5. Запрошення до історії, котра триває // Свобода. – 2013. – № 37. – С. 6, 19; Карачай С. 120-річна «Свобода» – історична заслуга Українського народного союзу / Стефан Карачай // Свобода. – 2013. – № 37. – С. 1, 19; Многії літа, наша слава «Свободо»! / Екзекутивний комітет УНС // Свобода. – 2013. – № 37. – С. 1.

6. Преса перед вибором шляху // Свобода. – 2013. – № 20. – С. 6; Українська преса в небезпеці // Свобода. – 1996. – Ч. 229. – С. 2.

7. Припинено видання часопису «Америка» // Свобода. – 2013. – № 19. – С. 4.

8. 120 років любові, віри і відповідальності // Свобода. – 2013. – № 37. – С. 6.

Олена Коноплицька
м. Тернопіль

СПЕЦИФІКА ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ПОТОКУ ВИДАНЬ З МИСТЕЦТВА

Глибокi зміни у житті суспільства в матеріальній та духовній сфері підвищують роль документовидань з мистецтва держави, зумовлюють необхідність поліпшення складу і структури відділів мистецтва фондів публічних бібліотек, зберігання необхідної суспільству мистецької інформації і забезпечення нею користувачів. Публічні бібліотеки є найдоступнішими для населення зберігачами інформації, державними центрами зосередження документно-інформаційних ресурсів з мистецтва та інших документів соціального призначення.

Гарантом цілісності книжкової і друкованої пам'яті нації та державним фондосховищем є Книжкова палата України, яка проводить наукові дослідження стану українського книговидавництва, сучасного ринку видавничої продукції, аналізує адміністративні дані, що характеризують динаміку та тенденції у видавничій справі, з максимальною повнотою збирає та зберігає